

ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

“Εκδοίς ΜΟΥΣΙΚΗΣ & ΕΚΔΟΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ — ΑΘΗΝΑΙ, ΦΕΒΡΟΥ 3

Συντάσσεται από “Επιτροπή — Διότης Π. ΚΩΣΤΙΔΙΩΣ

ΕΤΟΣ Β’

ΑΡΙΘ. 30

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1951

ΤΙΜΗ ΦΥΛΛΟΥ 3.500

ΣΠΥΡΟΥ ΣΚΙΑΔΑΡΕΣΗ

Σ Ε Ζ Α Ρ Φ Ρ Α Ν Κ

Ελάχιστοι συνθέτες άσκησαν τόσο βαθειά και τόσο μακρόχρονη επίδραση στους σύγχρονους και στους μεταγενεστέρους τους, όση ό Σεζάρ Φράνκ.

Η επίδρασή του ήταν αρχικά άμεση στους μαθητές του, κι ύστερα έμμεση, διά τόν μαθητών του, πού, σάν άπόστολοι τής μουσικής θρησκείας τού μεγάλου του δασκάλου, διάδοσαν τις διδασχές του, παραβίνοντας έτσι από γενιά σέ γενιά, τή θελα παρακαταθήκη πού τούς κληροδότησε ό «Αγγελικός τους πατέρας», όπως άποκαλοΰσαν εύλαβικά τώ γέρο - Φράνκ. Οι μαθητές του αΰτοί είναι ό Καστιγιόν, ό Βενσάν ντ’ Εντό, ό Ντυπάρκ, ό Σωσόν, ό Ροπαρτέ, ό Μπόρντ κι ό Πιέρ ντε Μπερβίλ, προσωπικότητες πού λαμπρόνουν μέ τήν αΰλη τού έργου τους, τή νεώτερη γαλλική μουσική σχολή. Ό όμιλος αΰτών συνθετών Ίδρυσε άργότερα στό Παρίσι, τήν περίφημη «Σχόλα Καντόρουμ» — πού τώρα τελευταία μετονομάστηκε σέ «Σχολή Σεζάρ Φράνκ» — έξασφαλιζόντας έτσι τήν έπιβίωση τού Φρανκιστικού πνεύματος. . . .

Ό Σεζάρ Φράνκ γεννήθηκε στις 10 Δεκεμβριου τού 1822 στή Λιέγη, όπου πήρε τήν πρώτη μουσική του μόρφωση. Τό 1835 τόν έστειλε ό πατέρας του στό Παρίσι γιά νά συμπληρώσει τή μουσική του σπουδές. Έκει πήρε μαθήματα μέ τώ διδάσμο καθηγητή τού πιάνου Τσίμερμαν, και μέ τόν καθηγητή τής σύνθεσης στό Κονσερβατοΰρ τού Παρισιού Άντόνιο Ράιχα, Τσέχο συνθέτη έξαιρετικής αξίας, πού άσκησε βαθειά επίδραση στό νεαρό Φράνκ, άποκαλύπτοντας τού μιά καινούρια πλατύτερη αντίληψη τής μοντέρνας τονικότητας, αντίληψη πού ξεπερνούσε πολύ τώ άς τότε καθιερωμένα πλαίσια.

Μά τώ 1841, ό πατέρας του, τύπος σκληρά αύταρχικός και κερδοσκόπος, άνυπόμονος νά καρπωθεί τά χρηματικά κέρδη τού γιου του, τόν κάλεσε νά έπιστρέψει στή Λιέγη, και τόν ύποχρώσε νά έπιδοθεί άποκλειστικά στή διδασκαλία τού πιάνου, και νά παρατηρεί έντελώς τή σύνθεση, πού τού έκλεβε τόνον πολύτιμο καιρό γιά τή κερδοφόρα παραδόςει του. Υπάκουος γιά ό νεαρό Φράνκ, άναγκάστηκε, μέ μεγάλη του θλίψη, νά ύποκύψει στήν πατρική θέληση. “Ύστερα όμως από δυό χρόνια ό πατέρας του έγκαταστάθηκε οικογενειακά στό Παρίσι, κι έτσι ό Φράνκ μέ μεγάλη του χαρά εναγύρισε στήν αγαπημένη του αΰτη πόλη. Μά η πατρική άπαγόρευση έξακολουθούσε κι έκει νά τόν έμποδίσει νά συνθέτει. Γιά καλή του όμως τόχη η άποστολή κυρία Ντεμπισσώ, μητέρα μιάς μαθήτριάς του, τόν βοήθησε νά ξεφύγει από τήν πατρική τυραννία, παραινούντος του μέ τήν κόρη τής. Βέβαια ό γάμος αΰτός δέ χάρισε στό Φράνκ καμιά οικονομική ά-

νεση, μά τού έδωσε μερικές ώρες πολύτιμη γι αΰτόν ελευθερίας, πού τις άφιέρωνε στήν τόσο αγαπημένη του σύνθεση.

Όμως η βιοπάλη δέν έπαψε νά τόν άναγκάζει νά παραθέσει άδιάκοπα από μάθημα σέ μάθημα, γιά νά έξασφαλίξει τώ φτωχικό, μά τόσο άπραίτητο γιά τή συντήρησή του, ήμερησιο κέρδος. Στο όρομο περπατούσε μέ Ένα ύφος ανθρώπου πού κυνηγούσε κάποιο ένδόμυχο όνειρο, και πού άκουε γοητευμένους έξώκοσμες φωνές νά τού μιλούν. Μά σάν καθόταν μπροστά στό εκκλησιαστικό όργανο τής εκκλησίας τής Άγίας Κλοτίλδης, όπου ήταν διορισμένος όργανίστας, όλοι αΰτοί οι θείοι όραματισμοί του κι οι άπόκοσμες φωνές πού τόν μάγευσαν, μεταβάλλονταν κάτω από τά δάχτυλά του σέ ουράνιους και βαθειά ύποβλητικούς τόνους, πού έξόνονταν πλούσιοι και συγκλονιστικοί από τούς σαφήνες τού μυριστόμου εκκλησιαστικού όργάνου, δονώντας τήν καταναυχική αΰμόσφαιρα τού ναού, και τις φωνές τών πιστών μέ τέτοια δύναμη, ώστε όταν ό Λιότ τόν άκουσε γιά πρώτη φορά, τώ 1866, ν’ αΰτοχρειάζει σ’ όργανο, έΓκε κατάπληχτος από θουμασμό : «Είναι Ένας μεγάλος δασκαλος έφάμιλλος τού Μπάχ».

Κι όμως — φαινόμενο παράξενο — ό καλλιτέχνης αΰτός, ό προικισμένος μέ πραγματικά ύπεροχες έμπνεύσεις, πού μπορούσε νά τις εκφράσει μέ μιά γλώσσα τόσο προσωπική και τόσο ρωμαλέα, μόνο σάν έΓτασε σ’ ήλικία πενήντα χρονών, τώ 1872, παρουσίασε τώ πρώτο μεγαλόπνοο γργο του : τήν ‘Απολύτρωση, συμφωνικό ποίημα γιά σοπράνο χωρωδία κι όρχήστρα.

Τόν Ίδιο χρόνο ό Φράνκ, πήρε τή γαλλική ύπηρεσία, και διαδέχτηκε τώ δασκαλό, μόνο σάν έΓτασε τήν τάξη τού εκκλησιαστικού όργάνου, στό Κονσερβατοΰρ τού Παρισιού. Γρήγορα η διδασχική του δράση απλώθηκε κι έξω άπ’ τήν τάξη του, φέρνοντάς του μαθητές διασημένους γιά τή διδασχή του, στούς όποιους πρώτα άπ’ όλα διδάσκει τήν αγάπη στό ώραιο, τώ σεβασμό στήν τέχνη τους, και τήν άπόλυτη άνειδιαιτέλεια. Η Ίδια του η ζωή είναι τώ φωτεινότερο παράδειγμα πού μπορεί νά τούς δώσει : τυραννισμένος σκληρά άπ’ τήν πιεή βιοπάλη, δέν παραπονείται, ούτε δείχνει πώς ύποφέρει, αλλά, μέ τά μάτια ύψωμένα στόν ουρανό, δημιουργεί άριστουργήματα, πού έρχονται, σέ φθινόπωρο τής ζωής του, σάν καρποί, βαριοί από τόν πλούσιο χυμό τής δημηγ όριμότητάς του.

Η πνευματική του επίδραση σ’ όσους άκοδιν η διδασχή του και τά έργα του γίνεται όλο και πώ Ιοχυρή. Η διδασκαλία του είναι φιλελεύθερη. Άφίνει τούς μαθητές του ν’ ακολουθούν τή φυσική του ίδιουσικρασία, και δέν πνίγει τήν προσωπικότητά τους, έπι-

βάλλοντάς τους τό άτομικό του ύφους. Αντίθετα ένθαρρόνη την έκδήλωση κάθε πρωτότυπης και προσωπικής του ιδέας. "Όλοι τόν άποκαλούν «Μπάρμπα - Φράνκ», μ' όλη την πώ εύγενική και στοργική οικειότητα που κλείνει αυτή ή λέξη. . .

Τό 1876 παρουσιάζει ένα άλλο συμφωνικό του έργο με τόν τίτλο: **Αιολίδες**—Έργο γιοματό γοητευτική χάρη κι αύθορητισμό—και τό 1879 τέλειώνει τό πρώτο του άριστούργημα, τούς **Μακαρισμούς**.

Τό μεγαλειώδες αυτό έργο είναι ένα ορατόριο, γραμμένο γιά όλα, χορωδία κι όρχηστρα, κι είναι ή εμπνευσμένο από την έπί τώ θρούς δούλια τού 'Ιησού Χριστού. Τ' ορατόριο αυτό παρουσιάζει, άναντίρρηση, την ήθική σύνθεση τής ζωής τού Φράνκ, που μονοδικός τής όδηγός ήταν ή διδασκαλία τού Εσαγγελιού. Δέν ήταν όμως γραφό στόν όμοιο συνθέτη να χραει, ένόσω ζούσε, μία δλοκληρωμένη ή άρτια έκτέλεση αυτού

ΣΕΖΑΡ ΦΡΑΝΚ

Τό 1880 ό Φράνκ παρουσιάζει σέ πρώτη έκτέλεση ένα δεύτερο άριστούργημα, τό περίφημο **Κοιντέτο** σέ δύο Έκασους, γιά δύο βιολιά, βιόλα, βιολοντσέλλο και πιάνο. Τό έργο αυτό, μέ τή γεμάτη πάθος κι άνησυχία θέρη του, φανερώνει περισσότερο από κάθε άλλη δημιουργία τού συνθέτη, τics ένδόμηχες συγκινήσεις του, και παρουσιάζει, στήν πιό τέλεια μορφή τους τούς πρωτότυπους ήχητικούς συνδυασμούς που έπινόωσε τόσο άνετα ό μεγάλος αυτός δάσκαλος.

'Από τό 1881 ως τό 1885 γράφει μία βιβλική οκνη γιά όλα, χορωδία και όρχηστρα, τή **Ρεβέκκα**. 'Ακολουθούν τά δύο γνωστά του συμφωνικά ποιήματα, ό **Καταραμένος Κυνητός** και τά **Τζίν**, μία όπερα του τετραπρακτι ή Χούλντα, και τέλος ένα πραγματικό άριστούργημα, τό **Πρελούτιο**, κοράλ και φούγκα γιά πιάνο.

Τό 1885 παρουσιάζει τό τρίτο άριστούργημά του: τics περίφημες **Συμφωνικές παραλλαγές**, γιά πιάνο κι όρχηστρα, που είναι και τό πιό πρωτότυπο έργο του. Στή φιλολογία τού πιάνου, ό σελίδες αυτές άποτελούν

ένα καινούριο μνημείο, μία ποιητική όνειροπόληση, που δέν έχει καμμία σχέση μέ τό καθιερωμένο θέμα μέ παραλλαγές. 'Εδώ ό παραλλαγές δέ διαδεχόνται προσωπειτικά ή μία τήν άλλη, ούτε χωρίζονται μεταξύ τους μέ διακοπές αισθητές, άλλα άνωσταί ό' ένα συνεχές σύνολο και μέ μία θεληματική ένότητα. Στό έργο αυτό ό Φράνκ δέ θυσιάζει τίποτα στή δεξιότητά, άλλα ένοσηματώνει τό πιάνο μέσα στήν όρχηστρα, χωρίς νά μειώνει τό ρόλο του: αντίθετα, άναβείζονται όλη τήν άτομική του χάρη κι όλες τics δυνατότητες του. Στό διάλογο όμως μεταξύ αυτού τού όργάνου και τής όρχήστρας, δέν τραβά τήν προσοχή τού άκροατή σ' όρελος τού πιάνου μόνο, χρησιμοποιώντας δεξιότητες άκροβασιές.

Τό 1886 έκτελείται γιά πρώτη φορά, από τό βιολονίστα 'Ιζαί, ή τόσο γνωστή **Σονάτα** του γιά βιολι και πιάνο, που έάφασσε τούς περισσότερους μουσικούς τής έποχής εκείνης μέ τό φαινομενικά έλευθερο μέχρις άναρχισιού ύφος τής, που όμως, γιά τόν προσεχτικό και στοχαστικό μελετητή, συνδέεται μέ τics πιό αυθεντικές κλασικές παραδόσεις.

Τό 1888, ένα καινούριο συμφωνικό ποιήμα—γραμμένο γιά χορωδία κι όρχηστρα—έρχεται νά προστεθεί στις μεγαλόπνοες δημιουργίες του: ή **Ψυχή**. Τό έργο αυτό, έμπνευσμένο από τό γνωστό ελληνικό μύθο τού 'Ερωτ: και τής **Ψυχής**, ζωγραφίζει στήν πραγματικότητα ζωντανές ψυχολογικές ανθρώπινες καταστάσεις: 'Η έντελώς άνεπιτήθευτη εύγένεια τού ύφους του, κι ή χάρη τών όργανικών του μελωδιών, κάνουν τό έργο αυτό μία άπ' τics πιό αντιπροσωπευτικές δημιουργίες τού Φράνκ, όπου βλέπουμε νά ξεχωρίζει μέσα στήν ανθρώπινη πραγματικότητα τό ιδανικό ένός μουσικού, που δέν τό ταραζει κανένας αισθησιασμός. . . .

'Ο θάνατος τού Φράνκ στάθηκε ήρεμος σάν τή ζωή του. Κοιμήθηκε γιά πάντα τόν ύπνο τού δικαίου, στίς 8 Νοεμβρίου τού 1890, χωρίς νά ζεστομσει κανένα παράπονο ούτε γιά τόν κατατρεγμό τής Μοίρας του, ούτε γιά τήν καθόψυχη πολεμική ανάγνωση συναδέλφων του. Δέ μνησικάκησε ποτέ γιά κανένα από τούς έχθρους που τό όριστούργησε ή ύπεροχή τού τέχνη. Σ' όσους όμως τόν βοήθησαν στίς δύσκολες στιγμές τής ζωής του έδειξε βαθειά εύγνωμότητα γιομάτη άφοσίωση κι άξιοπρέπεια. Σά συνθέτης έζησε παραγνωρισμένος, όχι μόνο από τό πολύ κοινό, μ' άκόμα κι άπ' αυτούς τούς φθονούς μουσικούς προύχοντες τής έποχής του, σάν τόν 'Αμπρούάζ Τομά και τό Σαιν-Σάνς. 'Ο ίδιος σπάνια χάρηκε τό όκουμα μιάς ότριας έκτέλεσης συμφωνικών του έργων. Και μόνο μετά τό θάνατό του ήρθε ή πάντα άργοπορημένη γιά τά μεγάλα πνεύματα άναγνώριση, γιά νά τό χραρίσει τήν αίγλη τής αιωνιότητας.

Τό ύφος του συγγενεί μέ τόν πιό άγνό κλασικισμό, μ' ή πρωτοφανής, γιά τήν έποχή του, έκφραστική έλευθερία του, συντέλεσε νά χαρακτηριστεί σάν άναρχικός, από τούς συντηρητικούς συναδέλφους του.

'Ο Φράνκ μόχθησε πραγματικά γιά νά λευτερώσει τή γαλλική τέρη από τή δουλική ύποταγή τής στά γούστα τού κοινού. Παράλληλα όμως συντέλεσε όμεσα στήν άπαλλαγή τής από τή βαγκερική επίδραση, άνοιγόντάς τής ένα καινούριο όρόμο, που τήν έφερε ξανά στή γνήσια γαλλική παράδοση.